

Kroz izložbene eksponate „Vis - baza mornarice“

Kap. freg. Andrija Dabović, Split

Izložba »Vis — baza mornarice« koju je u čast jubilarne 20-godišnjice dolaska CK SKJ, NKOJ-a, Vrhovnog štaba i druga Tita, pripremio i otvorio Vojnopomorski muzej, masovno je posjećena. Među ostalim, uglednim ličnostima koje su prisustvovala otvaranju ove izložbe bio je i komandant splitske armijske oblasti, general-pukovnik Miloš Šumonja. U knjizi utisaka on je zapisao:

»Izložba je vrlo impresivna i dobro prikazuje dio važne epohe našeg NOR-a, prilikom boravka Centralnog komiteta, Vrhovnog štaba i druga Tita na Visu«.

A otac narodnog heroja pok. Velimira Škorpi-ka (prvog komandanta naše ratne mornarice) general-potpukovnik Josip Škorpik, između ostalog zapisao je i ovo:

». . . Vojnopomorske akcije prikazane na izložbi ne treba posmatrati samo kao historijske do-

gađaje. One nam ulivaju uvjerenje da se naš narod i u budućnosti može pouzdati u nenadmašive vrline naših prekaljenih pomoraca. Izložba je u potpunosti uspjela . . .«

Na 34 panoa izloženo je 138 foto-dokumenta, vojnoistorijskih karata, situacioni reljef otoka Visa i drugi eksponati koji u skladnoj cjelini pred-čavaju Vis — kao bazu mornarice NOVJ. Osobito je naglašen i istaknut boravak Vrhovnog štaba i druga Tita u tom značajnom historijskom razdoblju NOR-a.

Zato nam izložba »Vis — baza mornarice NOVJ« daje pregled onih događaja koji su se zbi-vali na krševitom i slobodnom tlu otoka Visa u razdoblju od januara do septembra 1944. godine tj. kada su snage 26. divizije i naše ratne mornarice čvrsto riješile da Vis brane i odbrane, izvršavajući dalekovidnu odluku Vrhovnog štaba NOV i POJ:

»... Odobravamo tri brigade za odbranu Visa. Utvrdite ostrvo. Postavite prepreke i mine. Tražite pomoć od saveznika u artiljeriji, tenkovima i protiviavionskim sredstvima. Uspostavite vezu sa saveznicima, da Vas u najodlučnijem momentu odbrane pomognu avijacijom i mornaricom, a u slučaju nužde evakuisati.«

Utvrdivanjem i čvrstom rješenošću da se otok Visa brani, mornarica NOVJ dobila je bazu i tako sačuvala svoju izvornu snagu s morem, koje je gotovo uvijek bilo pod njenom kontrolom, usprkos nadmoćnih neprijateljskih snaga koje su sa svih strana zatvarale prostor do samog otoka Visa i prijetile napadima. Kroz autentične izložbene fotose i fotodokumenta, naći ćemo potvrdu hrabrosti, odvažnosti, čvrstine i smjelosti naših boraca i pomoraca, mada su nam u prvom planu i vizuelno na dohvat samo drveni brodići mornarice NOVJ, jedinice u pokretu ili na odmoru, u radu itd. Naš običan čovjek, borac bio je ona neuništiva, narodna snaga pa upravo zato mogao je u svim uslovima ratovati i pobjeđivati neprijatelja i to sa starim oteitim trofejima i dotrajanim drvenim brodovima, konstruiranim nekad samo za ribarenje, a ne i za rat na moru.

No iako je težište odbrane otoka Visa bilo na jedinicama 26. divizije, mornarica NOVJ uspješno je izvršavala mnogobrojne složene ratne zadatke, održavala pomorske veze s našim gotovo potpuno okupiranim otocima, obalom i s dalekom pozadinom — bazama u Italiji.

Tim pomorskim vezama u danonoćnoj plovidbi i krajnjim naporima skopčanim sa svim mogućim opasnostima (mine, napadi iz vazduha i s mora), brodovi mornarice NOVJ, tokom 1944. godine prebacili su samo iz naših baza iz južne Italije u Vis oko 5.000 tona raznog ratnog materijala, sa naših obala preko Visa, prevezli su oko 12.000 ranjenika i oko 35.000 neboraćkog stanovništva (zbjega) i tako sačuvali dragocjene živote od zvjerskog uništenja i progona neprijatelja.

Osim toga mornarica NOVJ u suradnji s jedinicama 26. divizije, ili za račun kopnenih jedinica NOVJ uspješno je učestvovala i izvršavala pomorske desantne prepade i desante na utvrđenog neprijatelja po susjednim otocima i obali. Samo u desantu na Mljet i Korčulu od 19. do 25. aprila 1944. godine, učestvovalo je 67 brodova mornarice NOVJ, koji su prevezli morem dvije i pol brigade 26. divizije. Ova krupna pobjeda naših boraca nad neprijateljem dobila je najviša priznanja i pohvalu Vrhovnog komandanta, druga Tita, a saveznički komandant Sredozemlja, general Vilson ovako se izrazio:

»Mnogo cijenim rad vaše vojske u napadu na Mljet i Korčulu. Bio bih vam zahvalan ako uručite komandirima i borcima moje čestitke za njihovu uspješnu borbu...«

(Iz telegrama 26. diviziji)

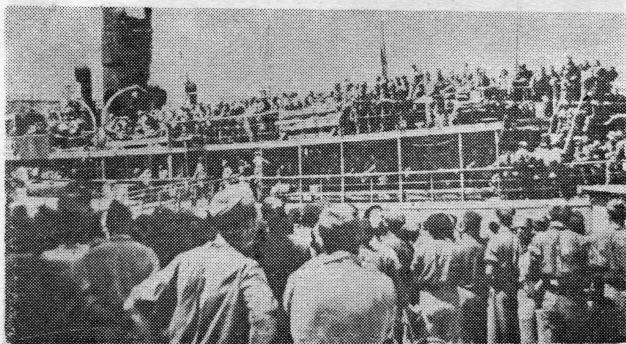

Maršal Tito prigodom obilaska flotnih jedinica mornarice NOVJ na Visu, ljeta 1944. godine

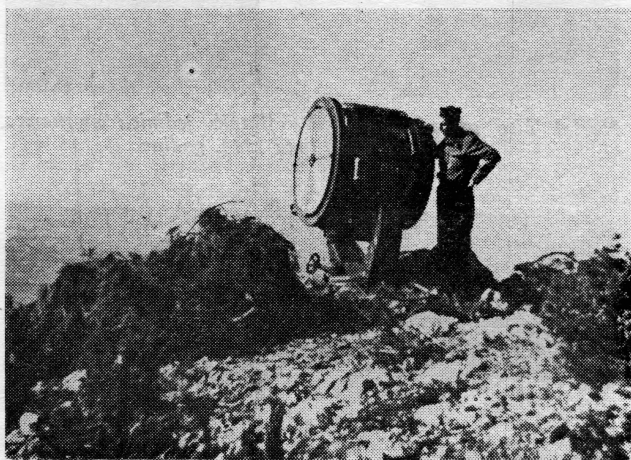

Komandant Splitske armijske oblasti, general-pukovnik Miloš Šumonja prigodom otvaranja izložbe

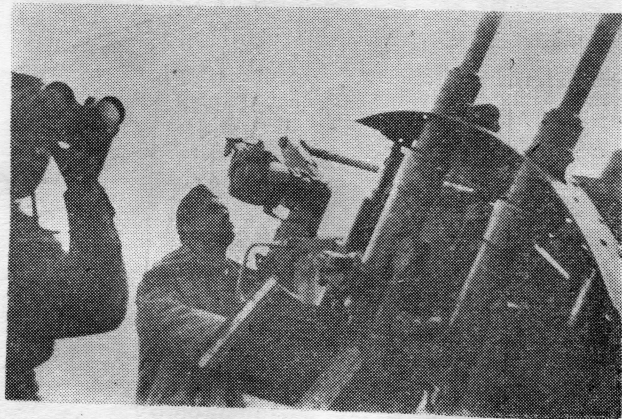
Desant na Korčulu i Mljet bio je početak serije uspješnih desanta, akcija i borbi pripremanih i izvršenih sa otoka Visa u pravcu srednjedalmatinskih otoka i kopna. U vremenu od 8. do 26. septembra dejstvom sa otoka Visa 26. divizija i naša ratna mornarica, oslobodile su sve srednjedalmatinske otoke, osim Drvenika, a u oktobru nakon oslobodjenja Pelješca izvršen je desant južno od Neretve kod Neuma i Kleka. Uslijedili su zatim desanti u rejonu Splita, i najzad 26. divizija kao udarna snaga 8. kor-

Treća prekomorska brigada (koju su pretežno sačinjavali bivši internirci iz svih krajeva naše zemlje) iskrcava se u Visu, početkom 1944. godine

U sistemu odbrane otoka Visa raspoređeni reflektori na isturenim tačkama otoka služili su za pronalaženje ciljeva na moru - osmatranje

Protivavionska odbrana otoka Visa. Detalj jednog zaposjednog PA oružja

pusa nastavila je operacije za potpuno oslobodjenje Dalmacije, a ratna mornarica koja je u to vrijeme formirala svoje posebne mornaričko-desantne jedinice uključila se je i u podršci primorskog krila korpusa, oslobađajući otoke i obezbjeđujući dejstva 8. korpusa ka sjeveru naše obale.

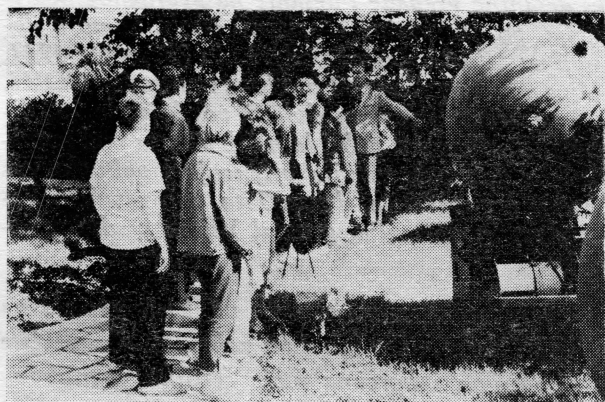
Desantnim dejstvom sa Visa potpuno su bile angažirane uz obalu i na otocima tri njemačke divizije 118, 264 i 369. Ove su neprijateljske snage pretrpjele velike gubitke i u ljudstvu i u tehnici. Uništeno je ili zarobljeno oko 4.500 neprijateljskih vojnika i oficira. Zaplijenjeno 44 topa svih kalibara, 25 teških mitraljeza, 110 lakih mitraljeza i mnogo druge ratne opreme i materijala.

Njemačka komanda bila je svjesna značaja i uloge otoka Visa, a to se vidi i po tome što je otok Vis bio predmetom diskusije u Hitlerovskom glavnom štabu, gdje je Hitler sa svojim generalima raspravljao o zauzimanju otoka Visa. Međutim, bojeći se neuspjeha u borbi, do pokušaja desanta na otok Vis nije nikada došlo. Istina, Nijemci su stizali na Vis ali samo kao zarobljenici.

Krupne pobjede ujedinjenih jugoslavenskih naroda, postignute pod rukovodstvom Partije komunisti i druga Tita, svojim heroizmom izazvale su divljenje svih naših iskrenih prijatelja, a natjerale neprijatelje na priznavanje. Još pred kraj 1943. godine, hitlerovski načelnik odjeljenja grupe armija »F« između ostalog je rekao:

»... Snage pod Titom dobile su operativnu važnost... Za vrijeme talijanskog sloma zaplijenili su mnogo oružja i opreme. Već tada ometahu osjetno njemački pozadinski saobraćaj na željeznicama, a prije svega predstavljahu stalnu opasnost za njemačku odbranu, pošto bi u slučaju invazije presjekle njemačke osnovne komunikacije potrebne za snabdijevanje i pošto bi njemačke trupe napale sa kopna. One predstavljaju jednu već iskrcanu englesku armiju, koju je trebalo tući dok je još izolovana...«

Otok Vis dobija poseban i naročit značaj za NOB uopće, kada početkom juna 1944. godine do-

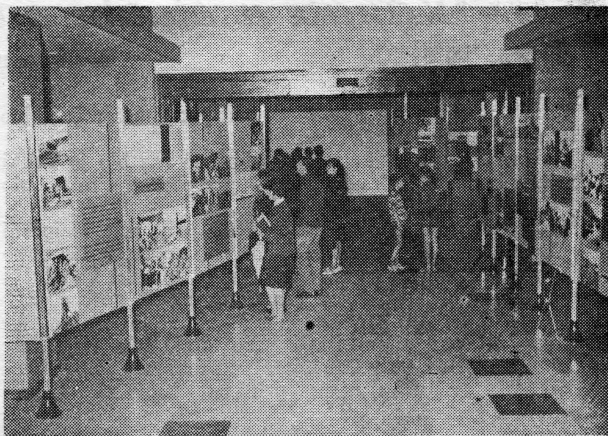

Plato vojnopomorskog muzeja uvijek je puno radoznalih posjetilaca

lazi CK KPJ, NKOJ, Vrhovni štab i drug Tito. Osim rukovođenja borbom naroda Jugoslavije i izgradnjom narodne vlasti naši najviši vojno-politički i partijski rukovodioci s drugom Titom utvrđuju niz značajnih sporazuma u cilju učvršćenja međunarodnog položaja Jugoslavije i priznanja tekovina velike oslobodilačke borbe i narodne revolucije. U vezi s tim, između ostalog, drug Tito kaže:

»... Odlazak na Vis naših rukovodećih organa imao je značaj naročito zbog toga što se rat primicao kraju i što je bio preuzet čitav niz mjera u pogledu učvršćenja pozicija nove Jugoslavije koja se radala u procesu oslobodilačke borbe...«

Zato u tom periodu otok Vis zaista postaje najvažniji vojni i politički centar Jugoslavije — svih zbratimljenih jugoslavenskih naroda.

Pogled na izložbenu dvoranu u Domu JNA — Split

Viška luka